

REKABET HUKUKU AÇISINDAN BLOKZİNCİRİ TEKNOLOJİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Av. M. Togan Turan

Av. Gülçin Dere

Hızla gelişen ve yıkıcı yenilik olarak kabul edilen blokzincir teknolojisi rekabet otoriteleri için alışılmadık teknolojilerden daha karmaşık bir takım konuların değerlendirilmesini gerektirmektedir. Dağıtık bir veri tabanında, bütün paydaşlara açık, şeffaf ve doğrulama yapmasına imkan tanıyan yenilikçi teknoloji, merkezi bir otoriteye ve aracı platformlara (*bankalar, brokerler, internet platformları vb.*) olan ihtiyacı azaltarak, işlem maliyetlerini düşürmekte, tüketiciler için hızlı, güvenilir ve etkin bir sistem sunmaktadır¹. Diğer taraftan, merkezi olmayan dağıtık yapı, geleneksel merkezileşmiş yapıya ve yaptırımlara dayanan rekabet otoriteleri için birtakım soruları beraberinde getirmektedir². Özellikle, bu yenilikçi teknoloji, geleneksel rekabet hukuku araçlarının zincir üzerinde gerçekleştirilecek ihlalleri tespit etmede yeterliliği konusunda, regülasyon ihtiyacı ve otoritelerin yargı yetkisi bakımından pek çok soru işareti uyandırmaktadır.

Blokzincir teknolojisi, bankacılık, finansal hizmetler, e-ticaret ve ödemelerden sağlık, sigorta, tedarik zinciri, ulaşım ve lojistiğe kadar pek çok alanda hizmet sunan uygulamalar için kullanılabilir. Teknoloji, hizmet ettiği tasarıma göre para aktarımı, para transferi bilgileri, demirbaş girdisi, müşteri kayıtları gibi pek çok değeri içerebilmektedir³. Bununla birlikte, blokzincir teknolojisinin şeffaflık, paydaşların doğrudan iletişim, ortak onayı ve güvenine dayalı bir sistem olması ve kayıtların bütün paydaşların erişimine açık olması 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un ("**4054 sayılı Kanun**") 4. maddesi çerçevesinde bilgi değişimi ve koordinasyon riski bakımından değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Bilindiği üzere, Rekabet Kurumu ("**Kurum**") tarafından yayınlanan Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz hükümleri uyarınca, stratejik verilerin paylaşılması, teşebbüslerin rekabetçi güdülerinin azaltılması suretiyle rekabeti kısıtlayıcı etkiler doğurabilecektir. Bu anlamda, fiyata, miktara, müşterilere, ciro ve maliyet kalemlerine vb. ilişkin bilgiler stratejik bilgi olarak tanımlamakta olup, özellikle kişiselleştirilmiş müşteri-spesifik bilgi, kişiselleştirilmiş işlem bilgisi, geleceğe yönelik fiyat bilgisi, maliyet ve pazar stratejisi rekabete duyarlı (hassas) bilgi olarak değerlendirilebilecektir. Nitekim, Kılavuz özellikle yoğunlaşmış ve ürünün homojen olduğu pazarlarda geleceğe yönelik hassas bilgi

¹ Bkz. Organisation for Economic Co-operation and Development ("OECD"), DAF/COMP/WD(2018)47, "Blockchain Technology and Competition Policy", s. 2. "[https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2018\)47/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2018)47/en/pdf)" Bkz. "<https://www.enisa.europa.eu/topics/csirts-in-europe/glossary/blockchain>"

² Schrepel, Thibault, "Is Blockchain the Death of Antitrust Law? The Blockchain Antitrust Paradox", Georgetown Law Technology Review/ 3 Geo. L. Tech. Rev. 281 (2019) s. 285.

³ Kaynak: <https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blok-zincir.html>

paylaşımının pazardaki belirsizliklere ilişkin olarak teşebbüslerin ortak ve uyumlu beklentilere sahip olmasına yol açarak işbirlikçi sonucu mümkün kılacağına dikkat çekmektedir⁴.

Bu anlamda kamuya açık blokzincirler bakımından literatürde uzun süredir tartışılan madencilik piyasasının oligopolistik yapısı ve bundan kaynaklanabilecek koordinasyon riskinin rekabet otoritelerinin ilgisini çekebileceği düşünülmektedir⁵. Blokzincirlerde teorik olarak, koordinasyon riskinin sistemde madenciler (*miners*), yazılımcılar, işlem onaylayıcıları (*validators*) ya da büyük ölçekte sistemdeki pek çok paydaş arasında gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Nitekim ilk blokzincir antitrust davası Florida-menşeli bir teknoloji şirketi United American Corporation tarafından Çin-menşeli en büyük madenci Bitmain başta olmak üzere bir grup davalıya (*madencilik havuzu, yatırımcılar, yazılımcılar, madenciler*) karşı Bitcoin Cash ağı bazlı kripto para pazarında koordinasyon (*manipulasyon*) yapıldığı iddiası ile ABD'nin Florida eyaletinde açılmıştır⁶. İddialar temelde dağıtık yapıda olması gereken sistemin yapay olarak merkezileştirilmesine yönelik koordinasyon yaratıldığına ilişkin olup, işbu makale tarihi itibarıyla, dava halen derdest durumdadır. Bununla birlikte, iddialar madencilik piyasasındaki oligopolistik yapıya ilişkin tartışmaları akıllara getirmektedir.

Diğer taraftan, blokzincir, algoritmik bir yazılım olan akıllı sözleşmelerin (*smart contracts*) otomatik ve eşzamanlı kaydetme özelliği nedeniyle gizli bir kartel anlaşmasının işleyişi için aracı olarak da kullanılabilir. Zira bu teknoloji, koordinasyonun işleyişini monitor etme (*kolaylaştırıcı unsur*) veya pazar davranışlarını izleme ve anlaşmadan cayanları tespit etmede etkin bir araç olarak kullanılmaya müsaittir. Böylece, rekabete aykırı anlaşma akıllı sözleşme ile kodlanarak otomatik uygulama kazanabilir ve otoritelerce tespiti imkansız hale gelebilir⁷. Bu bağlamda, bilgi değişimi ve koordinasyon riski başta Organisation for Economic Co-operation and Development olmak üzere pek çok platformda tartışılmaktadır⁸. Anılan platformlarda sistemin işleme için zorunlu olandan fazla bilgi paylaşımına ve şeffaflığın oluşmasına izin verilmemesi gerektiğine dikkat çekilmekle birlikte, bunun sınırlarının nasıl çizileceği ve regülasyonun ne düzeyde yapılması gerektiği hususu henüz netleşmemiştir.

Diğer taraftan, özel/izne dayanan blokzincirler (*private/permission based blockchain*) bakımından 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi çerçevesinde hakim durumun kötüye kullanılması bağlamında konunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Yakın tarihlerde Google,

⁴ Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz, Rekabet Kurumu, <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/kilavuzlar/yatay-isbirligi-anlasmalari-hakinda-kilavuz1.pdf>

⁵ Lianos, Ioannis (2018), Blockchain Competition, Centre for Law, Economics and Society (CLES) Faculty of Laws, UCL London, WCIH OEG, The CLES Research Paper Series, s.69 vd. "https://www.ucl.ac.uk/cles/sites/cles/files/cles_8-2018.pdf".

⁶ United American Corporation v. Bitmain, Case No: 1:18-cv-25106-Williams/McAliley, United States District Court for the Southern District of Florida

⁷ Deng, Ai, Smart Contracts and Blockchains: Steroid for Collusion? (September 11, 2018), SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3187010> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3187010> s. 4.

⁸ OECD, DAF/COMP/WD(2018)47, "Blockchain Technology and Competition Policy", s.6, [https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD\(2018\)47/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DAF/COMP/WD(2018)47/en/pdf)

Ayrıca bkz. Don Tapscott and Alex Tapscott, White Paper, Realizing the Potential of Blockchain A Multistakeholder Approach to the Stewardship of Blockchain and Cryptocurrencies, June 2017, World Economic Forum, s. 18, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Realizing_Potential_Blockchain.pdf.

Facebook ve Amazon gibi büyük dijital platformlara karşı dünya çapında yürütülen rekabet soruşturmaları, dijital platformlarda dışlayıcı uygulamaların tespitinde şebeke etkileri (*network effect*) ve veriye erişimden kaynaklı giriş engelleri tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, dijital platformlarda karşılaşılan şebeke etkilerinin blokzincir tabanlı uygulamalarda etkisini nasıl göstereceği hususu ve blokzincir teknolojisinin pazar gücüne sahip (*aracı*) dijital platformların şebeke etkilerinden kaynaklı pazar gücünü baskılayıp baskılayamayacağı merak konusu olmuştur. Bilindiği üzere, blokzincirlerde söz konusu olan çatallanma (*fork*) olanağı ile yeni bir blokzincir oluşturulması suretiyle katılımcılar, yazılımcılar ve madenciler daha düşük maliyetle başka zincire geçebilmektedir⁹. Dolayısıyla, çatallanma olanağının da etkisiyle blokzincirlerde ağ oluşturmak ve başka ağa geçiş maliyeti geleneksel dijital platformlara göre daha düşük olacağı için, geleneksel dijital platformlarda karşılaşılan “pazar için” rekabetin yerini “pazar içinde” rekabete bırakması beklenmektedir¹⁰. Böylece, teknoloji, hem blokzincirler arası hem de diğer dijital platformlar ile rekabetin artmasını mümkün kılacaktır.

Ayrıca, blokzincir tabanlı uygulamalarda 4054 sayılı Kanun’un 6. maddesi bakımından hakim durumun tespiti ve ilgili pazar tanımı bakımından inceleme yapılabilmesi için öncelikle özel ve kamuya açık blokzincirler bakımından ‘teşebbüs’ün nasıl tanımlanacağı hususu önemlidir. Bilindiği üzere, 4054 sayılı Kanun’un 3. maddesinde teşebbüs ve teşebbüs birliği kavramı, bağımsız karar verebilen ekonomik bütünlükleri kapsar şekilde tanımlanmıştır¹¹. Dolayısıyla, hakim durumdaki özel blokzincirler bakımından gerçekleşebilecek en yakın ihlal türünün blokzincire erişimin reddi dolayısıyla sözleşme yapmanın reddi şeklinde olabileceği düşünülmektedir¹². 4054 sayılı Kanun ve Kılavuz hükümleri çerçevesinde Rekabet Kurulu sözleşme yapmanın reddi eylemini değerlendirirken öncelikle bu eylemi gerçekleştiren teşebbüsün hâkim durumda olmasının yanı sıra ihlalin tespiti için Kılavuz’da yer verilen üç koşulun kümülatif olarak gerçekleşmesini aramaktadır. Bu koşullar şu şekilde sıralanmaktadır; (i) reddetme, alt pazarda rekabet etmek için vazgeçilmez bir ürüne ya da hizmete ilişkin olmalı, (ii) reddetmenin, alt pazarda etkin rekabeti ortadan kaldırması muhtemel olmalı ve (iii) reddetmenin tüketici zararına yol açması muhtemel olmalıdır. Kurul bu üç koşula ilaveten

⁹ “Çatallanma, bir blokzincirin teknik değişiklik ya da bir zorunluluk nedeniyle birden fazla kola ayrılmasını ifade eder.” Tanım için bkz. Blokzinciri Teknolojisi Terminoloji Çalışması, (Haziran 2019), Blockchain Türkiye Platformu, Türkiye Bilişim Vakfı, https://bctr.org/dokumanlar/Blokzinciri_Teknoloji_Terminoloji.pdf. Çatallanma ile yeni bir blokzincir oluşturulmasının rekabet üzerindeki etkisine yönelik değerlendirme için bkz. Sağlam, Burak, “Dijitalleşmede Yeni Aşama: Blokzincirler ve Rekabet”, Rekabet Dergisi, Cilt: 20, Sayı:1 (Haziran 2019) <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Yayinlar/rekabet-dergisi>, s.37-38.

¹⁰ Lianos, Ioannis (2018), Blockchain Competition, Centre for Law, Economics and Society (CLEs) Faculty of Laws, UCL London, WC1H 0EG, The CLES Research Paper Series, https://www.ucl.ac.uk/cles/sites/cles/files/cles_8-2018.pdf s. 16-17.

¹¹ 4054 sayılı Kanun’da teşebbüs ve teşebbüs birliği aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

Teşebbüs: Piyasada mal veya hizmet üreten, pazarlayan, satan gerçek ve tüzel kişilerle, bağımsız karar verebilen ve ekonomik bakımdan bir bütün teşkil eden birimler,

Teşebbüs Birliği: Teşebbüslerin belirli amaçlara ulaşmak için oluşturduğu tüzel kişiliği haiz ya da tüzel kişiliği olmayan her türlü birlikler.

¹² Benzer yönde bkz. Sağlam, Burak, “Dijitalleşmede Yeni Aşama: Blokzincirler ve Rekabet”, Rekabet Dergisi, Cilt: 20, Sayı:1 (Haziran 2019), <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/Yayinlar/rekabet-dergisi>, s.57 vd.

Ayrıca bkz. Schrepeel, Thibault, “Is Blockchain the Death of Antitrust Law? The Blockchain Antitrust Paradox”, Georgetown Law Technology Review/ 3 Geo. L. Tech. Rev. 281 (2019) , s.308 vd.

teşebbüslerin ileri süreceği haklı gerekçe iddialarını da dikkate almaktadır¹³. Bu koşullar çerçevesinde, önümüzdeki dönemde özel blokzincirlere olan talep arttıkça bu hükümlerin teşebbüs ve teşebbüs birliklerince göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Yukarıda belirtildiği üzere, hızla gelişen blokzincir teknolojisinin yaratacağı etkinlik kazanımları dolayısıyla tüketiciler için önemli faydalar sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, teknolojinin kendine özgü yapısından kaynaklanan nedenlerle bir takım rekabet endişelerini gündeme getirmesi de olasıdır. Dolayısıyla teşebbüslere tavsiyemiz blokzinciri tabanlı uygulamaları hayata geçirmeden önce 4054 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerini gözden geçirmeleri ve gerekli durumlarda menfi tespit ve muafiyet hükümleri çerçevesinde Kurum'a bildirimde bulunmalarınıdır.

¹³ Hâkim Durumdaki Teşebbüslerin Dışlayıcı Davranışlarına İlişkin Kılavuz, para.(43-48) <https://www.rekabet.gov.tr/Dosya/kilavuzlar/hakim-durumdaki-tesebuslerin-dislayici-davranislarina-iliskin-kilavuz1.pdf>